

Köszönet a kormánynak a Maccabi Játékok támogatásáért

A Budapesten megrendezett 15. Európai Maccabi Játékok jelentőségét és eredményeit méltatta Heisler András, a Mazsihisz elnöke abban a levélben, amelyet Orbán Viktor miniszterelnöknek küldött, és amelyben megköszönte az Európa legnagyobb tömegsportrendezvényének megszervezéséhez

nyújtott kormányzati partnerséget és támogatást.

Mindezt Havasi Bertalan, a miniszterelnök sajtófőnöke közölte az MTI-vel.

Levelét Heisler András azzal kezdte: „Megcsináltuk azt, amit a magyar kormány támogatása nélkül soha nem tudtunk volna megtenni.

Megrendeztük a 15. Európai Maccabi Játékokat.” Úgy fogalmazott: „Európa legnagyobb tömegsportrendezvényén vagyunk túl, s mindnyájan büszkék lehetünk erre – miniszterelnöktől, sportolóinkon keresztül, önkénteseinkig.”

Külön kiemelte a rendezvény biztonságát, a Ludovika Campus 21. századi komfortját, a rendelkezésre bocsátott források erejét és a budapesti polgárok türelmét.

Heisler András szerint láthatóvá vált, hogy a sport képes olyan közösségi élményt nyújtani, ami „segítség lehet a történelem során többször derékba tört magyarországi zsidóság jövőjének építésében”. Hozzátette: a zsidó sportközpont megvalósításában szeretnének a kormány partnere lenni.

Mint írta: vendégül láttak 2300 zsidó sportolót, akik több mint húsz sportágban versenyeztek. A magyar zsidó sportolók összesen 49 aranyérmet szereztek, ami – mint írta – a „minden idők legsikeresebb Európai Maccabi Játékoknak” mondott versenyén minden idők legsikeresebb magyar szereplését jelentette. A Mazsihisz elnöke is megnyerte a Maccabi VAC csapat tagjaként az 1500 méteres férfi szenior gyorsúszást.

„Büszkék vagyunk erre” – jelentette ki Heisler András, aki a Mazsihisz nevében megköszönte a kormány partnerségét és támogatását.

Nem bírtam nézni, hogy az embereket úgy megbélyegezték, mint az állatokat

Az olasz Perlasca fasisztából lett zsidómentővé, meghozza Magyarországon. Amikor a nyilasok felszámolták a XIII. kerületi nemzetközi gettót, a semleges országok által védett zsidók területét, csak a

Giorgio Perlasca

spanyol házak maradhattak fenn továbbra is (ez tévedés – a szerk.) Perlasca közbenjárására, aki 27 éve halt meg augusztus 15-én.

Az olaszországi Comóban született 1910. január 31-én. A 20-as években, mint annyi más olasz fiataalt, őt is magával ragadta Mussolini fasiszta mozgalma.

1935–1936-ban önkéntesként részt vett az olasz–abesszin háborúban, majd 1936–1937-ben Franco oldalán harcolt a spanyol polgárháborúban: elismerésként olyan dokumentumot kapott, amely a spanyol követségek falain belüli védelmet biztosította számára a világ bármely országában.

Amikor visszatért Olaszországba és megismerte az 1938-ban életbe léptetett zsidóellenes törvényeket, hátat fordított az olasz fasiszta eszmének és mozgalomnak.

1939-ben behívták katonának. A padovai tüezrezdénél kezdte meg szolgálatát, majd mezőgazdasági munkára vezényelték. Az 1940-es évek elején egy olasz cég megbízásából marhakereskedőként az olasz hadsereget kelet-európai hússal látta el, ennek érdekében 1942-ben családjával Magyarországra költözött.

Magyarország német megszállását követően vidékre internálták, kalandos úton tért vissza Budapestre.

Barátja, a spanyol követségi ügyvivő, Angel Sans Briz révén spanyol útlevelet, állampolgárságot kapott. És feladatot is: bekapcsolódott a spanyol követség zsidómentő tevékenységébe.

1944. november végén a spanyol követség személyzete elhagyta Magyarországot, és a belügyminiszter elrendelte védett házaik kiürítését. Perlasca a diplomatákkal tarthatott volna Svájcba, de védenecinek kiszolgáltatottságát látva, maradt.

Beköltözött az Eötvös utcai követségre, ahol Jorge Perlasca néven ideiglenes ügyvivőnek adta ki magát, azt a látszatot keltve, hogy a követség a helyén van, tevékenysége folyamatos. Ettől kezdve önszántából, a saját szakállára, a saját pénzéből, az életét kockáztatva folytatta az embermentést.

Hihetetlen bátorságról tett tanúbizonyságot, amikor nyilasházakból, rendőrségi cellákból szabadított ki embereket, gyógyszereket és élelmet szerzett, és összesen nyolc ún. védett házat szervezett. Minden követ megmozgatott célja érdekében, megvesztegette Gera Józsefet, a nyilaspárt egyik vezetőjét, felkereste még Vajna Gábor nyilas belügyminisztert is.

Mentőakcióiról később így nyilatkozott:

„Miért tettem, amit tettem? Mert elviselhetetlen volt számomra az emberek látványra, akiket úgy megbélyegezték, mint az állatokat. Mert nem voltam képes elviselni a gondolatot, hogy gyermekeket ölnek. Ennyi az egész, és nem hiszem, hogy hős lettem volna. Végül is nem történt más, mint hogy megnyílt előttem egy lehetőség, és én kihasználtam.”

Kibic

Magas állami kitüntetés Szabó Györgynek

A nemzeti ünnep alkalmából Magyar Érdemrend Lovagkereszt (polgári tagozat) kitüntetést vehetett át Szabó György, a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány (Mazsökök) elnöke.

Szabó György, a Mazsökök elnöke

Kiemelkedő tevékenysége elismeréseként a Magyar Érdemrend Lovagkereszt (polgári tagozat) kitüntetést kapta meg Szabó György, a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány (Mazsökök) kuratóriumának elnöke is, aki az elismerést Gulyás Gergely Miniszterelnökséget vezető minisztertől vette át. A tárca vezetője azt mondta: büszkék lehetünk arra, hogy Magyarország Európa egyik legősi államaként ma is létezik, szabadon él, és jövőt tervez, amelyben minden magyarnak helye kell, hogy legyen, éljen bárhol is a világon.

A Mazsökök több mint húsz éve jött létre. Feladata, hogy foglalkozzon a soatúlélőkkel, a hazai zsidó kulturális és vallási élet gazdagításával, valamint az elhagyott zsidó temetők felújításával.

Gratulálunk a díjazottnak!

120 éves a karcagi zsinagóga

A karcagi zsinagóga fennállásának 120 éves évfordulójára emlékezett a helyi hitközség. Az ünnepségen emlékparkot és szobrot is avattak.

A program elején Mohai Tamás színművész előadásában elhangzott a nemrég elhunyt, karcagi születésű író-újságíró, Kertész Péter: A karcagi zsidó templom című verse.

– 120 éve áll a közösség szolgálatában ez a csodálatos épület. A város vallási, kulturális életét, építészetét sokszínűsíti – mondta Csillag Barnabás, a kile elnöke.

A hitközség és a zsinagóga történetét dr. Molnár Sándor alelnök fia, Molnár Tamás olvasta fel.

A múltidézés után a Györfi Sándor Kossuth-díjas szobrászművész által készített emléklapok Csillag Barnabás és dr. Molnár Sándor adta át azok részére, akik az elmúlt évtizedekben valamilyen formában segítettek a hitközségnek.

Az ünnepség egy örömkoncerttel, a budapesti Sabbathsong Klezmer Band műsorával folytatódott, amelyben zárásként egy dal erejéig Szilágyi Gábor kántor is közreműködött.

A hangverseny után a zsinagóga kertjében felavatták az Elnökök emlékparkját és leleplezték a Györfi Sándor szobrászművész által készített szobrot. Az elnök elmondta, nálunk nincs emberalak-ábrázolás, így ez a szobor is egy nonfiguratív alkotás,

amely egy nyitott kaput jelenít meg kőbe faragva. – Az elhelyezése sem véletlen. Azt szerettük volna kifejezni, hogy a hitközség mindig nyitott kapukkal várja az érdeklődőket, még akkor is, ha a zsinagóga ajtaja zárva van éppen – fogalmazott Csillag Barnabás.

A rendezvény a zsidó konyhaművészet egyik remekének tartott flódnikóstolásával zárult.

Kapás Mónika

MEGHÍVÓ

2019. szeptember 22-én, vasárnap, délelőtt 9.30 órakor a Rákoskeresztúri temetőnkben (Budapest X., Kozma u. 6.) a mártírelméműnél, utána az ismeretlen munkaszolgálatos emlékművénél gyászmemorialis tevékenységet tartunk mártírhalált halt drága hittedvéreink emlékére.

A kegyeletos ünnepségen Gordon Gábor, az Élet Menete Alapítvány kuratóriumának elnöke köszönti az emlékező közösséget.

Az emlékbeszédet Markovics Zsolt főrabbi tartja.

A kántori funkciót Zucker Immanuel főkántor látja el.

A megemlékezésre tisztelettel meghívjuk hittedvéreinket, és megjelenésükre számítunk.

Budapesti Zsidó Hitközség
Chevra Osztálya

A holokauszt nemzetközi napjára Jeruzsálemben érkeznek a világ vezetői

A holokauszt január végén esedékes nemzetközi emléknapja alkalmából jövőre nagyszabású megemlékezést rendeznek a jeruzsálemi Jad Vasemben. Több ország vezetője már jelezte részvételi szándékát.

A német, az osztrák, az olasz és a francia elnök már megerősítette részvételét az eseményen. A Jad Vasemben január 27-én fognak megemlékezni a világ vezetői az auschwitzi koncentrációs tábor felszabadításának 75. évfordulójáról.

Az eseményt szervező Jad Vasem közleménye szerint a rendezvényt egy olyan időszakban tartják meg, amikor erősödőben van az antiszemitizmus,

legfőképpen Európában. Ennek a riasztó helyzetnek a fényében fontos felhívni a figyelmet az antiszemitizmus, a rasszizmus és az idegengyűlölet veszélyeire, valamint a holokauszt emlékeztetének és kutatásának fontosságára. Ezért a mostani esemény relevánsabb, mint valaha bármikor.

Ruven Rivlin izraeli államelnök, a rendezvény védnöke reményét fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy a megemlékezés valódi nyomot hagy majd az antiszemitizmus elleni küzdelemben és a következő generáció oktatásában.

Avner Salev, a Jad Vasem elnöke szerint mindenkinek, de különösképpen a világ vezetőinek a felelőssége, hogy fellépjenek az antiszemitizmus, a rasszizmus és az idegengyűlölet ellen.

OR–ZSE 2018/2019

Szubjektív beszámoló

Az elmúlt tanév nem csupán az OR–ZSE, de saját magam számára is rendkívül izgalmas időszak volt. Több országban, több kontinensen tanultam és tanítottam korábban (ELTE, Jeruzsálemi Héber Egyetem, Groningeni Egyetem, Amszterdami Egyetem, Yale). Megismertem kisebb és nagyobb intézményeket, állami és magánegyetemeket, természettudós és bölcsész szervezeti kultúrákat is. Az OR–ZSE-n is tanítottam már korábban: óraadóként a 2000/2001-es tanévben, majd 2014 ősze óta. Mégis teljesen új világba cseppentem, amikor 2018 nyarán állást és rektorhelyettesi megbízatást kaptam az intézmény új vezetésétől. Az alábbiakban tapasztalataimról és céljaimról számolok be az *Új Élet* olvasóinak.

Két okból éreztem azt, hogy az OR–ZSE teljesen új világ a korábbi tapasztalataimhoz képest: a családi-assága és a zsidósága miatt. Kis intézmény, ahol majdnem mindenki majdnem mindenkit ismer, méghozzá gyakran nem csupán az intézményből, hanem a zsinagógából, a zsidó közösségből, vagy éppen gyermek- és fiatalkorából. Az általam korábban megtapasztalt szervezeti kultúrákhoz képest meglepett a sok tegeződés, a folyosói pletyka mint fő információforrás, a feladatok és a problémák gyakran informális csatornákon keresztül történő megoldása. Míg máshol világosak a főlé-, alá- és mellérendeltségi viszonyok, a feladat- és hatáskörök megosztása, a hivatalkos kommunikációs csatornák, a vállalati és a magánélet különválasztása, addig az OR–ZSE-n lehet ugyanaz a személy egyszerre diákom, kollégám, fiatalkori haverom és a konkurens zsinagóga tagja. Még nem látom pontosan, hogyan lehetne ennek a szervezeti kultúrának az előnyeit felhasználni, a hátrányait pedig megváltoztatni, a családiasság és a profizmus kétszeresen előnyös ötvözetét létrehozni.

A célunk az, hogy az OR–ZSE ne csupán szakembereket képezzen a budapesti, vidéki és határon túli hitközségek részére, hanem egy olyan szellemi központ és – könyvtára révén – tudásbázis is legyen, amelyre a magyar zsidóság továbbra is támaszkodhat. Az április 28-i *Zsidó közösségek 2019* c. konferenciánkon bemutattuk, hogyan profitálhat a magyar zsidóság az egyetemen felhalmozott tudásból, tudományból.

Azonban a tudomány világa gyorsan változik. A 21. században a jelző a *publish or perish* („publikálj, vagy elpusztulsz”) és a nemzetköziesítés. Az OR–ZSE csak akkor tud a magyar zsidóság egyeteme maradni a következő évtizedekben is, ha felveszi a tempót, és bekapcsolódik a globális tudományos vérkeringésbe. Ha hallgatói és oktatói külföldi (zsidó és nem zsidó) egyetemekre jutnak el, és ha onnan hallgatókat és oktatókat fogad. Ha nemzetközi szinten is látható publikációk születnek a falai között. Ehhez a legjobb magyarországi szakemberek összefogására van szükség, akik új kutatási projekteket, külföldi kollégákkal együttműködések indítanak el, és akik napjaink tudományát adják át hallgatóinknak (felkészítve őket ezáltal a külföldi tanulmányokra), míg nekünk külföldi hallgatókat vonz Budapestre. Akik kitermelik a 21. század közepén is versenyképes új kutatói generációt.

Az elmúlt évtizedekben a zsidóság tudománya is jelentős változáson ment keresztül. Míg a 19. században a zsidóság történetét és kultúráját főleg rabbik kutatták, addig az elmúlt évtizedekben – különösen Európában, így Magyarországon is – már nagyon sok nem zsidó származású kutató egyenrangú társa ezen a területen az ortodox, reform és szekuláris zsidó kutatóknak. Ahogy nem kell görögnek lenni a görögség

kutatásához, és nem kell kínainak lenni a kínai nyelv és kultúra kutatásához, úgy a zsidóság kutatásához sem kell zsidónak lenni. Ennek jegyében folytatjuk az OR–ZSE korábbi vezetése által már elindított folyamatot, és meghívjuk azokat a nem zsidó szakembereket is, akik a héber biblia, valamint a zsidó történelem és kultúra oktatásában és kutatásában hozzá tudnak járulni egyetemünk színvonalához. Órájuk éppúgy büszkéek vagyunk, mint a zsidóság iránt nyitott, és ezért az OR–ZSE-t választó nem zsidó hallgatóinkra, doktoranduszainkra, valamint nem zsidó munkatársainkra is.

2018 őszén úgy éreztem, sokan tartanak tőlem, de bízom benne, nem jogos a félelmük. Attól, hogy megkövetelem a tudományos színvonalat, nem vonom kétségbe mások művészi, irodalmi, közösségsszervezői, közéleti vagy bármilyen egyéb emberi érdemeit. De egy egyetemen – és általában a tudományos életben – az érdemjegy, a diploma, a doktori

források (az Erasmus+ program) leírásának a feltétele az, hogy az intézmény minden szempontból felkészüljön külföldi hallgatók fogadására és saját hallgatók kiküldésére. Hiába álmodozom új kutatási projektekről, ha több hónapot igényel egy pályázat előkészítése. Hiába álmodozom a legnevesebb magyarországi oktatók meghívásáról, ha a nemzeti felsőoktatási törvény limitálja a vendégoktatók arányát, és emiatt még azokat az oktatókat sem tudjuk gyakran megtartani, akik betöltötték 70. életévüket. (Ugyanezen törvény ugyanis a hetvenedik életévig engedélyezi az oktatók és kutatók foglalkoztatását. Természetesen nyugdíjazása után *Mose rabbenu* professor emeritusként 120 éves koráig tarthatna órákat, feltéve, hogy az intézmény teljesíti a törvény által előírt többi kritériumot.) Hiába álmodozom még sok minden másról is, ha a megvalósításhoz sok pénz és idő kellene.

fokozat, az előléptetés, a kutatási pályázati források, az MTA-tagság a tudományos teljesítménytől függ. Én sem kapok olimpiai érmet a publikációim után, mert olimpiai éremhez sportteljesítményre van szükség. A tudomány hasonlít a sportra abban, hogy mindkét területen állandóan élesedik a verseny, és évtizedről évtizedre egyre magasabb a mérce, ma már a 2020-as évek „versenyeire edzünk”. Ugyanis akárcsak a sportban, a tudományban sem jön az eredmény egyik napról a másikra. Ezért fontosnak tartom az oktatás és a kutatás állandó megújítását, miközben remélem, kollégáim érzik, hogy támogatom erőfeszítéseiket.

Több új kutatócsoportot is alapítottunk. Személy szerint két területen vállaltam szerepet: a nyelvészetben, amely a Rabbiképzőben a 19. század óta jelentős szerepet töltött be, valamint a digitális bölcsészettben, amely manapság az egyik legdinamikusabban fejlődő tudományterület. Ezek mellett a kritikai és kortárs biblia tudomány és a bibliai héber nyelvtan az a két terület, amelyen személyes célom, hogy hallgatóink – a jövő rabbijai és kutatói – rendelkezzenek azzal a tudással, amellyel a világháború előtt elődeik, valamint keresztény teológus kollégáik rendelkeznek. Számos más terület is hasonlóan fontos, azokon kollégáim dolgoznak. A neológ rabbikat az különböztette meg ortodox társától, hogy előbbi világi műveltséggel is rendelkezett, ismerte és művelte a modern tudományt. Az OR–ZSE a 21. században is olyan rabbikat és kutatókat akar biztosítani a magyar zsidóságnak, akik egyszerre járatosak a zsidó hagyományban és a legújabb tudományban.

Végül, az elmúlt egy év során azt is meg kellett tanulnom, hogy a vágyakat és az álmokat számos tényező korlátoz között tartja: a realitások, a pénzügyi lehetőségek, az időtényező és a jogszabályok.

Hiába álmodozom nemzetközi hallgatói és oktatói mobilitásról, ha az ezt lehetővé tevő európai uniós

Ilyenkor eszembe jut az, amit a Pirké Avot (2:20–21) szerint rabbi Tarfon mond: „a nap rövid, és a munka sok... Nem a te feladatod bevégezni a munkát, de nem is vonhatod ki magad alóla.”

Bíró Tamás
az OR–ZSE rektorhelyettese

Heisler András: a Mazsihisz a Jobbikkal nem kíván semmilyen kapcsolatba lépni

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) elnöke az alábbi válaszokat juttatta el a Jewish Telegraphic Agency (JTA) munkatársának egyik közelmúltban megjelent cikkére reagálva, amelyet több magyarországi médium is közölt. Az alábbiakban Cnaan Liphshiznek, a JTA munkatársának kérdéseit és Heisler Andrásnak, a Mazsihisz elnökének a megjelent cikkre reagálva elküldött részletes válaszait közöljük.

A Mazsihisz a Jobbikot legitím magyar politikai mozgalomnak tartja? Ha nem, akkor miért nem? Ha igen, akkor a Mazsihisz mindig legitímnak tartotta a Jobbikot? Ha nem, az esetben mikor változott meg a véleményük?

A Mazsihisz minden fórumon, közleményében, nyilatkozatában deklarálta, hogy a Jobbikkal nem kíván semmilyen kapcsolatba lépni. Szövetségünk hivatalos álláspontja a mai napig változatlan, és ezen néhány közösségünkhez tartozó személy magánvéleménye nem módosít. A megszólaltatottak magánvéleményére ezért nem kívánunk konkrétan reagálni. Szövetségünk álláspontja ebben a kérdésben szilárd alapokon áll.

Mi a véleménye a Mazsihisznek a sok zsidó szavazót is magukénak tudó baloldali pártok és a Jobbik közti partnerségről?

Hasonló egyértelműséggel nem kívánunk a magyarországi pártpolitikába beavatkozni. Magyarország legnagyobb zsidó felekezeteként nem dolgozunk a pártok ügyeit intézni. Nem minősítjük sem a szélsőjobb és a jobboldali pártok közötti, sem a szélsőjobb és a baloldali pártok közötti koalíciókat. A koalíciókötés a pártok kompetenciája, a választóké pedig az, hogy elfogadják-e azokat. Az egyházaknak ebben a kérdésben nem osztottak lapokat.

A Mazsihisz az újabb Fidesz-kormányt károsnak tartja a magyar zsidó élet szempontjából?

A Mazsihisz a mindenkori magyar kormányokkal konstruktív együttműködésre törekszik. Szövetségünk a jelenlegi magyar kormánnyal számtalan területen sikeresen kooperál. Együttműködéseink értékközpontúak, kerüljük a kollaborációt, és következetesen hangot adunk a zsidóságot, a történelmi emlékezést sértő jelenségeknek – függetlenül attól, hogy az éppen a hatalommal való konfrontálódás felvállalását jelenti-e. A jelenlegi magyar kormány támogatja az egyházak munkáját, így a zsidó közösség fejlődését is. Kapcsolatunk a kormánnyal kiegyensúlyozott.

***

Kérdéseinek megválaszolásán túl felhívjuk szíves figyelmét, hogy Magyarországon október 13-án önkormányzati választásokat tartanak. Választásokkor egyes politikai szereplők nyomást kívánnak gyakorolni az egyházakra, hogy értékelvű hozzáállásukat feladva, tevőlegesen is támogassák őket. Más magyarországi zsidó szervezetektől eltérően a magyarországi zsidóságot tradicionálisan képviselő Mazsihisz nem száll be egyetlen párt kampányába sem. Kifejezetten ügyelünk arra, hogy a felfokozott hangulatú kampányidőszakban csak különösen kirívó esetekben szólaljunk meg. A korábbi választások során gyakorolt önmérsékletünket a zsidó közösség visszaigazolta. Legjelentősebb zsidó felekezetként alapvetően híveinknek kell megfelelnünk: a törzsi hagyományokat nem kívánjuk politikai haszonszerzés céljaira használni.

A Mazsihisz 30 magyarországi taghitközség ernyőszervezete, amelyben a világi és a vallási vezetés tradicionálisan különvált. Közéleti kérdésekben a Szövetség választott világi vezetői kaptak felhatalmazást a szervezet képviselőitől. Mindenki érzékelheti, hogy a Mazsihisz sokszínű, vibráló közösség, de közéleti ügyekben hivatalos irányvonala tagjai számára iránymutató.

Olvasói levél

Scheiber Sándor 2.0

Remélem, hogy sem az Új Élet kedves olvasói, sem Scheiber professzor tisztelői nem tekintik blaszfémának írásom címét!

Több mint fél évszázados sajtómunkás múltamban sok mindennel foglalkoztam, tévés riportszerkesztéstől lapszerkesztésen át egészen a kabarérendezésig, konferálásig, s csupán egyetlen műfajba nem kontárkodtam bele: az olvasói levélbe.

Vallom, hogy egy újságírónak nem az a dolga, hogy bármely kollégájának termékét bírálja vagy elemezze, és különösen nem az, ha az obligát cikk nem profi újságíró keze munkája. Az Új Élet 2019. augusztus 15-i számában megjelent „Budapestben film készül a világhírű tudós rabbiról” című írás azonban, melyet Fazekas Lajos filmrendező jegyez, hozzászólásra készített. A cikk hírtértékű, mert képben és szövegben egyaránt tudatják az olvasóval, hogy egy alkotói csoport (Fazekas Lajos, Nádorfi Lajos, Benedek István Gábor és Villányi András) a közeljövőben dokumentumfilmet kíván forgatni Scheiber Sándor életéről.

Az írásban felsorolják valóban elévülhetetlen érdemeit. Azt, hogy a felszabadulás után újjáélesztette a zsidó vallás oktatását. A legkisebb településeken is megtalálta a tehetségeket, és egybegyűjtve őket, az Országos Rabbiképző Intézet falai között magyar és nemzetközi hírv tudó-

sokkal kezdett bele a kántor- és rabbiképzésbe.

Ugyanezt tette 1956 után, amikor a magyar zsidóság maradékának egy része is külföldön képzelte boldogulásának megtalálását. A ma regnáló neológ rabbik szinte mind elmondhatják magukról, hogy koruktól függően legtöbbjük „Scheiber Sándor köpenyéből bújt elő”.

A cikkben kéri a tudós rabbi zsidó és nem zsidó tisztelőinek segítségét, és egy misztikus mondatban közlik: „Az előkészítő munkában jelentős szakmai segítséget, országos, talán országosan túli szervező munkát vennék igénybe.”

Arra van a művészetben számtalan példa, hogy egy-egy nagy formátumú politikusról, művészről, tudósról halálát követően évtizedes szünetekkel különböző művészeti termékek szülessenek.

Így van ez a bibliai Ben Hurról Semmelweis Ignácon keresztül egész Anna Frankig, tehát nem ördögtől való professzor Scheiber Sándorról is egy 21. századi dokumentumfilmet csinálni. Én csupán azt hiányolom, hogy a beharangozó cikkben szerényen (kurzíváltan...) anyagi hozzájárulást is kérnek a tudós rabbi rajongóitól. Viszont egy szót sem ejtenek arról, hogy Scheiber Sándorról 1988-ban már készült egy itthon és külföldön egyaránt sikert aratott egész estés dokumentumfilm. Annak a Scheiber-filmnek a forgatókönyvét e sorok szerzője írta, Kárpáti György rendezte.

te, nem kisebb rádiós személyiség, mint Rapcsányi László volt a moderátora, és az már csak matyóhimzés az öndicséret, hogy tekintettel Scheiber Arany-imádatára, a kérésére sírkövére vésett Arany-verset a film végén Bessenyei Ferenc mondja el. A filmben annak idején megszólalt az özegegy, a Rabbiképző igazgatói székében utód Schweitzer József professzor, és számtalan, ma regnáló rabbitanítványa.

A dokumentumfilm először a Magyar Televízió 1-es csatornáján ment le főműsoridőben, majd többször ismételték a 2-es csatornán is (ebben az időben még csak egy televízió létezett, de az az volt...).

Kárpáti György rendező a hónap alatt vitte ki egy kópiáját Izraelbe, ahol a magyarok vidékeket körbejárva, vetítéseket tartott belőle, de leadta felirattal az izraeli televízió is, majd ezt követően több mint 10 ország tévéje. Egy franciaországi dokumentumfilm-fesztiválon díjat is nyert.

Azt, hogy a jövőben készülő film alkotói látták-e bárhol az alapművet, nem tudom, de hogy beharangozó cikkükben meg sem említik, azon még a mi világunkban is elcsodálkoztam. Ez készített arra, hogy e sorokat leírjam.

Mindenesetre sok sikert kívánok az új Scheiber-film alkotóinak, és ezúton hívom fel figyelmüket, hogy az 1988-as verzió szép és alapos munka volt (minden kritikusa szerint is), úgyhogy újat mondani és mutatni csodarábinkról embert próbáló férfimunka lesz, magasan van a léc.

Spánn Gábor
újságíró

MÁRTÍRJAINKRA EMLÉKEZTÜNK 4.

Karcag

A mártírmegemlékezésen előbb a temetőben, majd a zsinagógában **Csillag Barnabás** elnök köszöntötte a megjelenteket. – Emlékezni gyűltünk itt össze, emlékezni a felejtetlenekre. A holokauszt során 778 karcagi zsidóból 446 testvérünket gyilkolták meg. Ők voltak azok a nagypapák és nagymamák, anyák, apák, testvérek, lányok és fiúk, akik ma egy sötét eszme miatt nem lehetnek itt velünk – kezdte beszédét Csillag Barnabás. – Karcagról és a környező településekről összegyűjtötték zsidó hittestvéreinket a karcagi gettóba, majd a vagonokba terelték őket. A vagonok pedig elindultak a szolnoki cukorgyárban kialakított gyűjtőtáborokba, majd később a haláltáborokba – idézte fel a tragikus eseményeket az elnök.

A gyászünnepség résztvevői hat gyertya meggyújtásával rótták le tiszteletüket a soában életét vesztett hatmillió – köztük 446 karcagi – testvérünk előtt, majd egy-egy szál virágot nyújtottak át a holokauszt jelen lévő túlélőinek.

F. Kovács Sándor, városunk és térségünk országgyűlési képviselője szerint mindennek és mindenkinek sorsa van, amit ugyan nem választ hat meg, de tehet a jó érdekében. – Sorsa van annak a maroknyi közösségnek, amely itt ül évről évre talán egyre fogyatkozó számban, de cseppet sem kisebb feladattal, hiszen a számosság nem határozza meg a feladat mértékét, nagyságát – fogalmazott F. Kovács Sándor, aki kiemelte, hogy emlékezni kell a múltra, de közben építeni kell a jövőt is.

Kiss Henriett, a Rumbach – Együttélés Háza főigazgatója elmondta, egyre nagyobb felelősséget jelent az a szeretet, ami Karcaghoz köti immár három éve. – A dolgoknak lelkiük van, és van még egy óriási feladat, az, hogy ezeket a lelkeket, ezeket a dolgokat úgy tudjuk továbbadni a következő nemzedéknek, hogy érezzék, ebben milyen érték lakozik – fogalmazott Kiss Henriett, majd egy holokauszt túlélő versével zárta beszédét.

Markovics Zsolt főrabbi és **Szilágyi Gábor** kántor gyászszertartása után a zsinagóga előcsarnokában, a mártíremlékfalnál a kádís elmondása után gyertyát gyújtottak a jelenlévők az 1944-ben elhurcolt, deportált áldozatok emlékére.

Kapás Mónika

Devecser

„Nincsenek már köztünk az egykor Mózes-hitűnek nevezett honfitársaink” – kezdte beszédét **Totha Péter Joel** főrabbi az idei mártírmegemlékezésen, „mert az ebben az országban élők a nációkkal karöltve megtagadták a történelmi együttélés több évszázados kultúráját, értékeit és eredményeit”.

Devecserben és a környező járássokban 1944. május 24-től május 31-ig folyt a gettósítás. Így mintegy 500 zsidót vittek a pápai gettóba, majd onnan az első transzporttal, 1944. június 4-én deportálták őket Auschwitz-Birkenaubába.

A szertartás végén **Dévényi Dávid** elénekelt az emlékezés imáját, azután közösen elmondtuk a gyászolók kádísát és elhelyeztük a kegyelet kavicsait.

Karcag. Az emléktáblánál

Devecser. Üvegkönyncsepp

Győr. Borkai Zsolt polgármester

Végül a jelenlévők emléktárggyal (üvegkönyncsepp) köszöntötték **Weisz Verát** és **Stern Jolánt**, Devecser és környéke még élő soátüelőit. További jó egészséget kívánunk nekik. Bis 120!

Győr

Győrből és környékéről hetvenöt évvel ezelőtt több mint 5000 zsidó testvérünket hurcolták el haláltáborokba és munkaszolgálatra.

A megemlékezésen **Villányi Tibor** elnök hittestvéreinknek, legfőképpen az ifjúságnak a jelenkori zsidóság életében betöltött fontos szerepéről beszélt. A passzivitás, a vallási élettől történő teljes eltávolodás, az asszimiláció egyenlő egy második holokauszttal. Nekünk a fiatalokkal karöltve azon kell dolgoznunk, hogy a vidéki zsidóság fennmaradásáért tett erőfeszítéseinkkel méltók legyünk mártírhalált halt zsidó testvéreink emlékéhez.

Borkai Zsolt polgármester a második világháború és a náciizmus okozta mély sebekről beszélt, ami olyan sérülést ejtett az emberiség testén, ami nagyon nehezen gyógyítható.

Majd hozzátette, a soha el nem múló fájdalom emberek millióit érinti, és ez alól Győr sem kivétel.

Totha Péter Joel főrabbi egy túlélő szavaival kezdte beszédét: „Csak a fejemben, a memóriám legbelső rejtett zugában tudtam elhozni azokat a hang- és képfoszlányokat, amiket elraktároztam valahogy. De arra, hogy 1944. június 15-én, egy keddi napon ez történt velem, vagy 1944. november 20-án, csütörtökön pedig az történt, nagyon nehezen tudnék visszaemlékezni. Legfeljebb az lehet, hogy láttam egy alakot a domb tetején állni, aki fehér orvosi ruhában szemlélte a tábor lakóit, és valahogy úgy tűnt számomra, hogy ott, a domboldal felett két nap világított az égen. Az egyik az élőknak, a másik a halottaknak szórta a fényt.”

A főrabbi elmondta, hogy ma 1441 olyan magyar város és falu van, ahol több mint hét évtizede nincs már zsidó hitközség.

A gyászünnepség **Dévényi Dávid** kántor imájával és az emlékezés köveinek elhelyezésével zárult.

Győri Zsidó Hitközség

Az öregek még emlékeznek

az öregek még emlékeznek
 hogy a szüleik mesélték nekik
 hogy nagy ünnepek idején
 nem csak a zsinagóga
 de a kert is tele volt
 zsidókkal
 a szegedi
 a negyedik legnagyobb zsinagóga
 a világon
 kétezer ember fért el benne
 és odakint a kertben még kétszer annyi
 gyerekek szaladgáltak
 szerelmesek bújtak egymáshoz
 észrevétlenül
 férfiak vitatkoztak
 a legújabb automobilokról
 és asszonyok cseréltek eszmét
 az életről
 odabent
 Iőw imánnuel rabbi beszélt
 kétezer emberhez
 aztán a kétezer ember beszélt
 istenhez
 tegnapelőtt este
 és tegnap délelőtt
 barukh a megmaradt szegedi zsidók
 zsinagógába járó tagjaival
 imádkozott odabent
 az ezerháromszáznegyven ülőhelyből
 még negyvenet sem foglaltak el
 ezerháromszáz ülő
 és hétszáz álló zsidó
 nem jött el erre a szegedi szombattra
 ahogy nem jöttek el
 egy héttel korábban
 és nem jönnek el
 a jövő héten sem
 hiányoztak
 hiányoznak
 igazoltan
 megölték őket
 vagy meg sem születtek
 a szüleiket még azelőtt megölték
 hogy ők megszülethettek volna
 kóbor
 testnélküli lelkek ők
 isteni szikra ragyog bennük
 több mint száz évvel ezelőtt
 a szegedi zsidók
 a saját pénzükből
 vették ezt a telket
 és építették fel a zsinagógát
 a világ negyedik legnagyobb zsinagógáját
 hittek istenben
 hittek szegedben
 hittek magyarországon
 palesztina híján
 a kárpát-medencében
 az alföldön
 akarták megtalálni
 az ígéret földjét
 nagyon akarták
 a jordán helyett
 a tiszta partján
 ezek között a fák között
 ezek között a falak között
 hittek szegedben
 és hittek magyarországon
 szeged és magyarország
 nem hitt bennük
 hatmillió meggyilkolt zsidót
 nem lehet felfogni
 de ezerháromszáz üres ülőhelyet igen
 a szegedi zsiniben fárasztó imádkozni
 ezerháromszáz ülő
 és hétszáz álló zsidó
 nevében imádkozik az ember

Barukh

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Grúzia

A közelmúltban adták át a Zsidó Oktatási és Tudományos Központot Tbiliszi-ben. A kormány ingyenesen biztosította a létesítmény területét. Mikhail Mirilashvili üzletember, az Eurázsiai Zsidó Kongresszus elnöke, a Zsidó Világkongresszus alelnöke fedezte a kétmillió dolláros építési költséget. Kezdetben 260 tanuló fogja látogatni az alsó- és középfokú oktatást biztosító intézményt. Élénk vallási élet van a fővárosban, három zsinagóga is működik. Közülük a leghíresebb az 1904-ben épült nagy-zsinagóga.

Mintegy 2600 éves a zsidó jelenlét a régióban. A szovjet hatalom idején Grúziában a zsidó tradíciók megőrzése sokkal erősebb volt, mint más köztársaságokban. Az országban mintegy ötezer hittestvérünk él, számuk a múlt század hetvenes éveinek végén még 30.000 volt. Évenként mintegy 60.000 szentföldi turistát keresi fel. Izraellel való jó kapcsolatot jelzi Ruvén Rivlin államfő 2017-es hivatalos látogatása is.

Brazília

A Diario Judio hírportál közölte, hogy az Isten Királysága nevű egyetemes egyház központjában, a Sao Paulóban lévő Salamon templomában a közeljövőben Holokauszt Emlékmúzeum nyílik. A 2014-ben átadott templom – melyet Jeruzsálemből hozott kövek borítanak – az ország legnagyobb egyházi épülete, befogadóképessége mintegy tízezer fő. A szervezők tájékoztatása szerint jelenleg a zsidó közösség vezetőivel egyeztetik a múzeum kialakítását és feladatait.

A 2011-ben Curitibában elsősorban oktatási célból létesített intézmény után ez lesz az ország második holokausztmúzeuma. Argentínát követően Brazíliában található Dél-Amerika második legnagyobb, mintegy 120.000 fős zsidó közössége. Hittestvéreink többsége Sao Paulóban él.

Görögország

Rodoszon megemlékeztek a zsidók deportálásának 75. évfordulójáról. Az emlékenet útja a La Juderia nevű egykori zsidó városrészben lévő Mártírok terétől a kikötőig tartott, ahonnan a náci 1600 zsidót hajóval hurcoltak el. A felvonulás élén Sam Montiano szóatélő haladt, aki beszédet is tartott. Az auschwitzi végső megoldást csak kétszáz rodoszi zsidó élte túl. A megemlékezés része volt az 1577-ben épült Kahal Salom zsinagógában tartott gyászszertartás is, melyet Gabriel Negrin athéni főrabbi vezetett. A helyi közösség tagjai mellett az ünnepségen részt vett David Saltiel, a Görögország Zsidó Hitközségek Szövetségének elnöke, valamint az egykori rodoszi zsidó családok számos külföldön élő leszármazottja.

A szigeten 2300 évvel ezelőtt jelentek meg az első zsidók. Viszonytagságos történetükről számos dokumentum és kegytárgy mesél a helyi Zsidó Múzeumban, amely 1977-ben Aron Hasson, a rodoszi felmenőkkel rendelkező, Los Angelesben élő jogász kezdeményezésére létesült. A második világháború előtti 70.000-hez képes jelenleg csak 5000 zsidó él Görögországban.

Kovács

Grúzia. Ruven Rivlin izraeli államfő látogatása az Izraellel való jó kapcsolatot jelzi

Brazília. Salamon temploma Sao Paulóban

Görögország. Gabriel Negrin athéni főrabbi megemlékezik a rodoszi deportálások 75. évfordulójáról

Locarnói nagydíj A létezés eufóriájáért

Szabó Réka dokumentumfilmje nyerte a Locarnói Filmfesztivál Kritikusok Hete programjának nagydíját. A Tünet Együttes 2015-ben bemutatott táncszínházi előadásának próbaanyagát feldolgozó egész estés film rendezője személyesen vette át a rangos elismerést.

Magyar sikerrel végződött a svájci filmkritikus szövetség által szervezett Kritikusok Hete, melyet az A-kategóriás Locarnói Filmfesztivál keretében tartanak. Az idén 30. jubileumát ünneplő seregszemle hét innovatív dokumentumfilmet mutatott be, a nemzetközi zsűri Szabó Réka A létezés eufóriája című alkotásának ítélte a fődíjat.

A Tünet Együttes és a László Sára és Gerő Marcell vezette Campfilm koprodukciójában készült filmet a sarajevói fesztivál is másorra tűzi versenyprogramjában, és az ELF Pictures forgalmazó szeptember 12-től a magyar mozikban is vetíteni fogja.

A Tünet Együttes Szabó Réka rendezésében 2015-ben mutatta be a Sóvirágot a Vígszínház Házi Színpadán a 90 éves Fahidi Éva és egy fiatal táncosnő, Cuhorka Emese főszereplésével. Az előadás azóta is repertoáron van, sőt Bécsben, Szabadkán és Berlinben is játszották. Szabó Réka A létezés eufóriája című egész estés dokumentumfilmje az előadás próbaanyagát követi végig.

„Bár ellentmondott a józan észnek, felkértem a 90 éves holokauszt túlélő Fahidi Évát, hogy szeretnék vele egy táncszínházi előadást csinálni. Azt akartam, hogy mindenki lássa őt. Egy duettet képzeltem Emesével, a nála közel 60 évvel fiatalabb táncosnővel. Életem legmeghatározóbb próbaanyaga volt – ezen keresztül szól ez a film a 20. századi történelemről, veszteségekről, a tánc erejéről, az öregedő testről, a szerelemről, egy 60 éven átívelő különleges kapcsolatról, és az élet elfelejtett értékéről” – vallja Szabó Réka, a színházi előadás és a film rendezője.

Szabó Réka – miközben a kortárs tánc határozta meg az életét – az ELTE matematika és informatika szakán diplomázott. Az egyetem elvégzése után táncosként több magyar és külföldi koreográfussal dolgozott együtt, emellett a Műszaki Egyetemen is tanított. 2002-ben alapította meg saját társulatát, a Tünet Együttest, amely azóta meghatározó szereplője a hazai kortárs, függet-

Régóta gondozza önkéntesként a zsidó temetőt idősebb Báthor Pál

Növénydzsungeltől szabadította meg nemrég a jászapáti zsidó temetőt idősebb Báthor Pál. A helyi nyugdíjas évek óta önkéntesként gondozza az elhagyatott sírkertet. Több ledőlt, darabokra tört sírkövet is helyreállított az elmúlt húsz évben. A lehetőségekhez mérten igyekszik a temetőt kegyelethez méltó állapotba hozni.

A sírkert rendezésekor találkoztunk idősebb Báthor Pállal az 1853-ban létesített zsidó temetőben, aminek ő immár húsz esztendeje őrzője, gondnoka. Egy forró nyári délutánon éppen a sírokat szabadította meg a gatzól és füvet kaszált, amikor beszélgetni kezdtünk.

– A sírkert gondozását úgy is mondhatom, hogy megörököltém a korábbi munkahelyemtől – meséli. – Régen a helyi polgármesteri hivatalban dolgoztam karbantartóként, és rám volt bízva ez a feladat is.

– A szüleim tisztelték a Jászapáti élő zsidó embereket, akik közül sokan egykor jelentős szerepet vállaltak a helyi közösség gazdasági és társadalmi életében. Sajnos ma már csak a temető jelzi, hogy a városban valamikor zsidók éltek.

– A holokausztot követően gazdatlanná vált a zsidó temető, a vandálok számos sír emléket ledöntöttek, meggyaláztak. Nem tetszett, hogy áldatlan állapotban áll a kegyhely, így hát immár közel húsz éve gondozom, rendezem. A szomszédságban működő vállalkozó is sokat segít, például szükség esetén áramot biztosít.

– Akadnak még olyan leszármazottak, akik járnak ide elhunyt szeretteik sírjához. Ők azt mondják, hogy a körülményekhez képest rendezett a sírkert – mondja idősebb Báthor Pál, majd végigvezet a temetőn. – A drótkerítés elég jó állapotban van – állapítom meg. Majd kiderül, hogy a gondnok készítette a kaput, és a kerítést is rendszeresen karbantartja.

– Nézze csak – mutat rá az egyik sír emlékre. – Erről a sírkőről az idők során lekopott a felirat, újra kell majd festeni. Az elmúlt években már néhányat újrafestettem. Több sírkő le volt döntve, azokat pedig felállítottam – magyarázza.

Héber és magyar nyelvű feliratok egyaránt őrzik az egykor itt élt zsidó családok tragédiáját. Barangolásunk közben megtaláljuk Gellért Jenő sír-emlékét, akinek a lánya és az unokája is Auschwitzban veszett oda.

Ezt a fájdalmas emléket őrzi a tábla felírata: „1944-ben Auschwitzban elpusztított drága mártírjaink emlékére, Irénkén és kis leánya Marikánk.

Húsz esztendeje viseli gondját a jászapáti sírkertnek

Fotó: Illés Anita

Miattatok örök bánatban élünk.” Irénke 24 évet élt, lánya pedig csak 20 hónapot. Gellért Jenő sír emlékének kavicok jelzik a lélek halhatatlanságát, az örök életet, és azt is, hogy valahol ta-

Raktárnak is használták a zsinagógát

Kiss Erika jászberényi helytörténeti kutató, újságíró A jász-sági zsidóság emlékeiből című 2015-ben megjelent könyvében írja, hogy Jászapáti 1853-ban a helyi tanács engedélyezte temető létesítését, és ehhez száz négyszögölnyi területet is adtak.

A helyi zsidó közösség zsinagógáját 1854-ben építették, mely a Jász-ságban az egyetlen még meglévő templomépület. A könyvben leírtak szerint a zsinagógaként nem használt épületet az 1950-es években eladták a helyi vasipari kávésznek, amely azt raktárnak használta, majd később egy vállalkozó vette meg, aki szintén raktározásra használta. Az épület jelenleg az önkormányzat tulajdonában van.

lán laknak még hozzátartozók, akik látogatják a sírt.

Idősebb Báthor Pál megmutatja azt a kettős kő táblát is, amely elmondása szerint a jászapáti zsinagóga homlokzatán volt elhelyezve. A mőzesi két kő tábla a zsidó vallás egyik legismertebb jelképe, amelyre a Biblia szerint a Tízparancsot vetették.

szoljon.hu

Szabó Réka a locarnói díjjal

Fotó/Forrás: Magyar Nemzeti Filmalap

len színházi és táncéletnek. A létezés eufóriája Szabó Réka első egész estés filmje, mely az Arnyékfilm (2010) és a Gyászfilm (2014) című rövidfilmrendezéseit követi.

A Médiatanács Mecenatúra Program, az Élet Menete Alapítvány, a National Fund of the Republic of Austria for Victims of National Socialism, valamint rengeteg magánszemély támogatásával készült A létezés eufóriája című film operatőre Kovács Claudia, zeneszerzője Barna Balázs, vágója Sylvie Gadmer és Sass Péter.

Fidelio

IZRAELI SZÍNES

Akár nők is temethetnek a hadseregben

Az izraeli hadsereg beleegyezett abba, hogy lehetővé teszi a katonák temetésének levezetését nem ultraortodox vezetőkkel vagy teljesen világi módon, miután egy vallásszabadságért küzdő szervezet fellebbezést nyújtott be a Legfelsőbb Bíróságnak.

A szervezet 2017-ben nyújtott be petíciót a Legfelsőbb Bíróságnak, arra kérve az intézményt, hogy kényszerítse a hadsereget a temetkezésekre vonatkozó szabályai felülvizsgálatára, hogy a reform- és konzervatív rabbik is jogosultak lehessenek a szertartások megtartására, valamint a világi családok számára biztosítsanak nem vallásos temetéseket.

„A rendeletek jelenleg előírják, hogy (...) a katonai rabbinátus elutasíthatja ezeket a kéréseket a vallási szertartás vagy a temető megszegésével kapcsolatos okok miatt”, érvelt a szervezet.

Jom házikaron 2015

Fotó: Menahem Kahan/AFP

Az ügyel kapcsolatban meghallgatást tartottak, melynek során az Izraeli Védelmi Erők ügyvédei belementek a szabályok módosításába és abba, hogy lehetővé teszik a nem ortodox és világi zsidó temetéseket.

A petíciót benyújtó Hiddus szervezet szerint a hadsereg azt mondta, az új szabályokat az elkövetkező hónapokban fogják bevezetni.

Az izraeli hadsereg azonban továbbra is fenntartja magának a jogot, hogy „rendkívüli körülmények esetén” bizonyos kéréseket megtagadjon, de ezek számára a minimumon fogja tartani.

A hadsereg beleegyezett például abba is, hogy „a rabbinátusa nem fog tiltakozni, ha a család kérésére a katonai temetkezési ceremóniát női rabbi vezeti le”, és tiszteletben fogják tartani a családok nem ultraortodox és szekuláris temetésekre vonatkozó kéréseit is.

ujkelet.live

Már hat hónaposan empátia jeleit mutatják a csecsemők

Már hat hónaposan empátia jeleit mutatják a csecsemők – állapították meg izraeli kutatók. A Ben Gurion Egyetem és a Jeruzsálemi Héber Egyetem tudósai ilyen korú gyerekek empátiakészségét vizsgálták, hogy megértsék, mely helyzetekben nyilvánítják azt ki és melyekben nem.

A kutatók az MTI tudósítása szerint először megmutattak a csecsemőknek két videót, melyekben egy négyzet alakú figura felsétál egy hegyre, és félúton találkozik egy kerek figurával. Az egyik videóban az utóbbi karakter barátságos és kedves volt, a két alak együtt tért vissza a hegy lábához. A második videóban azonban a kerek figura bántalmazóként lépett fel, megütötte a négyzet alakú figurát, amely összekuporodva sírt.

Ezt követően a gyerekek választhattak a két négyzet alakú, különböző színű figura közül. A kicsik több mint 80 százaléka azt a figurát választotta, amelyik bánatos volt.

Ezután ismét videót mutattak nekik ugyanazokkal a karakterekkel, ezúttal azonban már nem látták a csecsemők, hogy mi váltja ki a figurák érzelmeit. Ebben az esetben a gyerekek nem mutattak nagyobb vonzalmat vagy empátiát egyik alak iránt sem.

A szakértők szerint az eredmények azt jelentik, hogy életük első évében a gyerekek már érzékenyek mások negatív érzéseire, és képesek ítéletet alkotni a kontextusról, amelyben jelentkeznek ezek az érzelmek.

Vérzsidó ön?

Rafi Perek rabbi a közoktatási miniszteri tárcát kapta a koalíciós alku során. A horgolt kipát viselő, a nemzeti vallásos táborhoz tartozó 63 éves politikus, a Cáhál, az Izraeli Hadsereg egykori főbábjára rövid idő leforgása alatt három olyan kijelentést tett, amelyek egyeseket mélyen felháborítottak, másokat, ha lehet,

ennél is mélyebben elgondolkoztattak.

Az egyik: a zsidó és nem zsidó fél között kötött vegyes házasságok a galutban – a „száműzetésben”, legfőképpen Amerikában – az utóbbi nemzedékekben ugyanolyan mérvű, vagyis hatmillió veszteséget okoztak a zsidó népben, mint amelyet a

holokauszt okozott a második világháború éveiben.

A másik: a hatnapos háború során Izrael által katonailag megszállt – de javarészt nem annektált – Nyugati Part, Júdea és Somron területeit Izraelhez kell csatolni, ám az ott élő arab lakosságnak nem járnának választási jogok. Hozzátette, hogy biztonságukról és jólétükről azért gondoskodni kell.

A harmadik kijelentés, vagy inkább ötlet a homoszexuális és leszbikus polgárok „konverziójáról” szól: egyfajta átgyúrásukról az ellenkező nem iránti orientáció irányába.

Ezekhez kívánok hozzászólni.

Mindhárom téma közelről érinti Izrael jövőjét, s miután a „választott nép” – olvasatomban: akarata ellenére a Felső Akarat kísérleti csoportja – lett az emberi történelem tengelyébe állítva, az emberiség jövőjét is.

* * *

„Egy férfi és egy nő elvette egymást. Ennél vegyesebb házasságot igazán nem tudok” – írta le a magyar irodalom legbölcsebb humoristája, Karinthy Frigyes.

Erre választott évtizedek múltán az Új Kelet hasábjain, egy teljesen megváltozott milióban, egy vész-korszak után Benedek Pál. Válaszát Móricz Zsigmond regényhősnének szavával kezdte:

– Nem addig van az, tekintetes úr...

Amikor egy zsidó fiú nem zsidó lánnyal köti össze az életét, helytelen a „vegyes” jelzővel élnünk. Arról van szó, hogy a fiú búcsút mond a zsidóságnak, mert házassága által determinálja, hogy a gyermekei már nem lesznek zsidók.

A zsidóság alapvető törvénye, hogy az a zsidó, aki zsidó anyától születik.

És mi van akkor, ha zsidó lány nem zsidó fiúhoz megy feleségül?

A gyerekek elvben zsidók lesznek, de mivel az esetek többségében a férj határozza meg a család jellegét, az otthoni hangnemet és főleg a család perspektíváit, lényegében ebben az esetben is a zsidóság határának végleges átlépéséről lesz szó.

A vész-korszakban elszenvedett vérvesztéséget azóta sem sikerült pótolnunk. Ma is kevesebben vagyunk, mint annak előtte.

Felelősek vagyunk egymásért.

A nyájnak együtt kell maradnia.

Halmos László

Mohamed és Dávid, ezek voltak a legnépszerűbb nevek

2018-ban a Mohamed volt a legnépszerűbb név az izraeli újszülöttek körében. A második helyezett pedig egy olyan név lett, amelyet fiúknak és lányoknak is egyaránt szívesen választanak.

Az izraeli központi statisztikai hivatal nemrég közzétett adatai szerint a 2018-ban az országban született gyermekek körében a Mohamed név volt a legnépszerűbb. Ezt a nevet 2646 gyermeknek adták, míg a második helyen végzett Ariel nevet 1938-an kapták meg, közülük 1323 volt a fiú, 615 pedig a lány. A harmadik legnépszerűbb név a Jozsef lett, ezt összesen 1848 újszülöttnak adták, 1174 zsidó, illetve 640 muszlim fiút neveztek el így a szülei.

A fenntartható fejlődésért

Az ENSZ 2015-ben fogadta el a 2012-es Rio+20 Fenntartható Fejlődés Konferencia döntése alapján a Fenntartható Fejlődési Keretrendszert. Az Agenda 2030 a kiegyensúlyozott társadalmi fejlődés, a tartós gazdasági növekedés és a környezetvédelem alapelveit rögzíti 17 pontban. Izrael a közelmúltban mutatta be az ENSZ-ben, hogy mit tesz az Agenda 2030-ban felsorolt területeken.

A kreativitás és az innováció az ország kultúrájának a része. Fontos szerepet játszik abban is, hogy az izraeliek hogyan közelítik meg a fenntartható fejlődés céljait az ország határain belül és azokon túl.

Városi környezet

A természet és az épített környezet egyensúlyára törekednek a városi környezet kialakításakor. Jeruzsálemben például a város szívében van egy 64 hektáros természetvédelmi terület, ahol 40 gazella él. Hasonló kezdeményezés más városokban is létezik.

Orvosi innováció

Az orvosi innovációkat hosszasan lehetne sorolni a kapszulás endoszkóptól kezdve a ReWalk nevű bionikus sétálóeszközig, ami lehetővé teszi a járást még azok számára is, akik deréktól lebémultak. Az orvosi és a biotechnológiai innovációk kitűnő eszközök arra is, hogy Izrael nemzetközi szinten is bemutassa komoly intézményi háttérrel rendelkező startup-kultúráját.

Vízgazdálkodás

Izrael a világ egyik legszárazabb régiójában terül el. Számátalan innovatív technológiájának köszönhetően a vízgazdálkodás legelismertebb szereplőjévé vált világszerte az elmúlt évtizedekben. Vízkészletének 86 százalékát újrahasznosítja, sőt még a levegőből is képes vizet előállítani.

A jövő étele

A termelési módszerek és eljárások fejlődésének következtében a mezőgazdasági technológia és az élelmiszer-feldolgozás is átalakulóban van. A káros növényvédő szereket felváltja a precíziós földművelés. Szenzorok, drónok és egyéb eszközök adnak tájékoztatást arról, hogy egy adott növény termesztésébe mikor és milyen módon kell beavatkozni.

Egészségmegőrzés

Az orvostechikai eszközök és műtéti technikák az egész világon használhatók. Ezért orvosok érkeznek Afrikától Ázsiáig, hogy tréningek keretében megtanulják azokat. Tudásukat hazájukban hasznosítják, több ezer életet megmentve.

Oktatás

Az izraeli egyetemek világhíresek. A minőségi oktatás azonban jóval korábban kezdődik. A programozás, a robotika már az általános iskolák tananyagának is része.

Tudás- és tapasztalatmegosztás

Izrael a Nemzetközi Fejlesztési Együttműködésért Felelős Ügynökségén, a Mashavon keresztül osztja meg tudását és tapasztalatát a világ minden táján különböző területeken. Eddig 130 ország 270 ezer szakembere vett részt a Mashav tréningjein. Magyarországon a Mashav legutóbb 2018 decemberében, a Külgazdasági és Külügyminisztériummal együttműködve tartott egy ötnapos képzést négy balkáni ország vízügyi szakemberei számára.

Izraeli Nagykövetség

évben, míg a második helyre a Maja (1237), a harmadikra pedig az Avigail (1227) futott be.

A muszlim fiúknál az évek óta töretlen népszerűségnek örvendő Mohamedet az Ahmed követi, 818 újszülött kapta ezt a nevet. A muszlim lányoknak az előző évben legszívesebben a Marjam (523) nevet választották.

Kibic

Ismerkedés a zsidó nyelvekkel

Ha valakit megkérdezzünk egy zsidó közösségben, hogy mi a zsidók nyelve, nagy valószínűséggel azt válaszolja, hogy a héber (ivrit), azonban ha Közép-Kelet-Európában járunk, a válaszadók egy jó része azt fogja mondani, hogy a jiddis. Rendben, de mi van akkor, hogyha Dél-Amerikában tesszük fel ezt az egyszerűnek tűnő kérdést. E rövid bevezetővel arra szerettem volna rávilágítani, hogy a kérdésre nincs egy válasz... Jelen írásban négy, zsidónak tekinthető nyelvről lesz szó, röviden kiemelve a velük kapcsolatos érdekességeket. Fontos megjegyezni, hogy a zsidóság történelme folyamán jóval több mint négy ilyen nyelv alakult ki.

Héber – az egyetlen nyelv, mely holtból lett élő

A héber nyelv újjáélesztése Eliezer Ben Jehuda (1858–1922) nevéhez fűződik. Ben Jehuda a 19. század végén Oroszországból érkezett Izrael földjére. Úgy gondolta, hogy minden zsidónak vissza kell térnie Erec Jisráélbe, és héberül kell beszélnie. A következőképp vélekedett: „Az ország és a nyelv – e dolgok nélkül a zsidók nem válhatnak egy nemzetté.” Az ortodoxok egy csoportja azonban nem akart héberül beszélni. Azt mondták, hogy tilos hétköznapi nyelvként használni a hébert, mert az szent nyelv. Úgy gondolták, hogy Ben Jehuda morálisan nem követhető. Mások viszont szerettek volna héberül beszélni, csak nem tudtak, mert nem volt elég a szókincsük hozzá. Ők is azt gondolták, hogy Ben Jehuda elképzelései tévesek. Eliezer Ben Jehuda egyik oldallal sem egyezkedett.

Az ellenzők nagy bánatára az orosz cionista fiatalember nem volt egyedül a héber nyelvről alkotott véleményével. Többek között professzorok, tanárok, írók, újságírók és orvosok támogatták az elképzeléseit. Közösén találtak ki új szavakat, melyeket a mindennapokban lehet alkalmazni. Ben Jehuda újságíróként is tevékenykedett. Cikkeit héberül írta. Ezen írásokban igyekezett a lehető legtöbbször új szavakat használni. Reggelente kigondolta és esténként leírta őket újságjában. Élete végén szerkesztett egy szótárt, melyben a bibliai eredetű és az általa kitálat modern kifejezések is fellelhetők voltak. Sok ember azt vallja, hogy a cionizmus nagy csodáját testesíti meg a héber nyelv. Ben Jehuda hitvallásának lehet tekinteni következő szavait: „Mindössze két dolgot sajnálók az életemben: azt, hogy nem Izraelben születtem, és hogy az anyanyelvem nem a héber.”

Még néhány gondolat a héber nyelvről

A héber ábécé (álef-bét) 22 betűt tartalmaz. Ez kiegészül 5 szóvégi betűvel (szofittal). Más sémi nyelvekhez hasonlóan a héber ábécé sem tartalmaz magánhangzókat. Valamikor a középkor és az első évezred vége közötti időszakban a rabbik kidolgoztak egy pontozási rendszert, mely a magánhangzókat jelöli. Ezeket azonban ritkán alkalmazzák. Például a tóratekercsben nem szerepelnek, ahogy az Izraelben kiadott könyvek, újságok többségében sem. A hébert jobbról balra és nem balról jobbra írjuk, olvassuk, hasonlóan például az arabhoz, arámihoz. Az első írásos emlék a héber nyelvről az időszámításunk előtti második évezred végére datálható. Az első Szentély lerombolásáig a beszélt és az írott nyelv is a héber volt. Ezt követően leginkább az irodalom és az ima nyelve lett. A zsidó szent szövegek nemcsak héberül íródtak, nagyon sok arámi nyelvűt is találunk közöttük.

Jiddis

A legtöbben a második világháborút megelőző években beszéltek jiddisül, több mint tízmillióan. A nyelv addigra már közel 1000 éves múlttal rendelkezett. A 2000-es évek elején körülbelül négymillió ember beszélt a nyelvet, főként az Egyesült Államokban, Izraelben, Kanadában és a Szovjetunió egykori tagállamaiban.

A jiddis a germán nyelvcsaládba tartozik. A németen kívül számos más nyelv hatott rá, pl. a héber, a francia, az olasz, valamint a szláv nyelvek. A héber ábécé betűit használják a jiddis írásához.

A nyelvnek négy korszakát szokás megkülönböztetni. Az első a kezdetektől körülbelül 1250-ig tartott (legrégebbi jiddis), a második (régijiddis) az 1500-as évekig, a „középjiddis” az 1700-as évekig, majd a most is tartó modern jiddis időszakáról beszélhetünk. A nyelvnek ez idő alatt számos dialektusa alakult ki, pl. nyugati, keleti, észak-keleti stb. Az 1800-as években a jiddis a zsidó kultúra nyelvévé is fejlődött Közép-Kelet-Európában. Drámák, újságok, versek, színdarabok nyelve lett. Isaac Bashevis Singer az első jiddis nyelvű Nobel-díjas író (1978-ban kapta meg az elismerést).

Ladino

A latinót úgy is szokták nevezni ismerőri, hogy „a mi spanyolunk”. A nyelv keletkezése a spanyol inkvizíció idejére tehető, amikor a száműzött zsidók a világ számos területére költöztek, ahova (természetesen) magukkal vitték anyanyelvüket is, amit elkezdtek keverni a helyi nyelvekkel, például törökkel, göröggel, de az ima nyelvével, a héberrel is. Ez az oka annak, hogy a mai napig számos dialektusa van a judeo-spanyolnak.

A nyelvet is másféleképp hívják az egyes tájakon. Törökországban és a Balkánon a ladino név terjedt el, Marokkóban a *haqitiya* névvel illették, de találkozhatunk a *djudesmo* elnevezéssel is. Egy másik forrás szerint a ladino gyökerei már a Római Birodalom idején kialakultak, az Ibériai-félszigeten találtak erre utaló nyomokat.

Pontos adatok nincsenek arra vonatkozóan, hogy napjainkban hányan beszélnek a latinót. Becslések szerint 160.000 és 300.000 fő közöttire tehető a nyelvet tudók száma az egész világon, közülük a legtöbben Izraelben élnek (kb. 1/3-ad). A latinót néhány egyetemen és zsinagógában lehet elsajátítani (természetesen szefárd imaházakban). A jiddishez hasonlóan ladino nyelven is jelentek meg újságok, írtak dalszövegeket, színdarabokat, főleg a 19. század vége felé. Jelenleg egyetlen ladino nyelven kiadott újság létezik, mégpedig isztambuli megjelenéssel. Izraelben is léteznek nyomai ladino nyelvű híradásnak, az *Aki Yerushalayim* újságban szoktak e nyelven írásokat közölni. Emellett az Izraeli Rádióknak van ladino műsora, ahogy a Spanyol Rádióknak is. A leg-

Régi idők olvasókönyve

több írás Rasi-betűt tartalmaz, ami a modern héber ábécétől csak egy kicsit különbözik.

Számos kezdeményezés van arra, hogy a latinót felélesszék, 2002-ben Párizsban az UNESCO támogatásával konferenciát rendeztek a nyelvről és a judeo-latin kultúráról.

Eszperantó

Az eszperantó nem tartozik a zsidó nyelvek azon kategóriájába, mint a jiddis, a héber vagy a ladino, azonban számos vonatkozásban kapcsolódik a zsidósághoz. Már csak azért is, mert kidolgozója, L. L. Zamenhof zsidó származású volt (továbbá megalkotásának egyik legfőbb gondolata, a világ jobbá tétele – tükör olám – alapvető micva a zsidóságban).

A műnyelvet Zamenhof az 1800-as évek végén találta fel. Az eszperantó szó jelentése: remény, Zamenhof több dologban is bízott ugyanis. Egyfelől szeretett volna egy olyan nyelvet megalkotni, melynek tanulása örömmel tölti el a diákokat; másrészt a származásból adódó különbségeket kívánta áthidalni, aminek hátrányait gyerekkorában alaposan megtapasztalta Bialystokban, ahol lengyelek, németek, oroszok és zsidók egyaránt éltek. A négy csoport gyűlölettel nézett egymásra, nem igazán volt kapcsolat közöttük, aminek egyik oka a nyelvi különbségekre vezethető vissza Zamenhof szerint. Zamenhof tíz év munka után, 1887-ben adta ki első nyelvkönyvét. Számos esetben a jiddishez hasonlította az eszperantót, hiszen az is sok nyelv vegyületeként jött létre. Az eszperantót beszélők köre rohamosan nőtt ezután. Főképp az Orosz Birodalomban, Közép-Európában, az amerikai kontinensen, valamint Kínában és Japánban vált népszerűvé. 1905-ben, Franciaországban tartották az első konferenciát az eszperantóról, melyet később évről évre újabb találkozó követett (kivéve a két világháború közötti időszakot).

Az eszperantó soha nem volt egyetlen országban sem hivatalos

L. L. Zamenhof

nyelv. A 20. század elején a Belgium és Németország közötti területen, Semleges Moresnetben kezdeményezés indult a hivatalossá tételéért, a sokféle náció ugyanis örömmel alkalmazta a közös nyelvet. A cél egy miniállam létrehozása volt. Az akkori politika azonban nem volt nyitott az elképzelésre.

Később a náci Németországban tiltották az eszperantót Zamenhof zsidó származása miatt. Továbbá

Hitler a zsidó világalom megszerzésének eszközét látta a nyelvben. A japán szélsőbaloldali mozgalom hasonlóképp reagált az eszperantóra.

Nem hivatalos adatok szerint a világon körülbelül kétféleképpen beszélik a nyelvet napjainkban, közülük a legtöbben Japánban, Kínában és Franciaországban élnek.

Miklós Dóri

17. Spinoza Zsidó Fesztivál 2019. szeptember 10–23.

A 17. zsidó fesztivál lesz a Spinozában, és ez már az igazi nagykorúság. A 17. fesztiválon 17 program, 77 közreműködéssel, két héten keresztül. S mint mindig, a zsidó kultúra szinte valamennyi műfaja terítéken: drámák, zenés játékok, kabarék, filmek, beszélgetések, koncertek.

A fesztiválon premierek hada: először látható a Kanadába emigrált Kertész Ákosról szóló portréfilm, valamint a magyar zsidóság kétezres éves történetéről szóló filmsorozat 12. része, ami a hatvanas-hetvenes éveket öleli fel. Mindkét filmet Dénes Gábor író, rendező, operatőr jegyzi. A Szenes Hannáról készült zenés játékot is – a tavaszi főpróba után – először láthatja a nagyközönség.

Egyediek és egyszerűek az előadások témái is: Gábor György és Beer Miklós azt fejtegetik, mit adott a zsidóság a kereszténységnek és Európának. Balázs Gábor eszméletörténész pedig a mesterséges intelligencia és a zsidó hagyomány viszonyát boncolgatja.

A száz évvel ezelőtti Pesten a zsidók több száz kávéházat működtettek, ami a zsidó kultúra egyik fontos színhelye volt. A Budapest: Nagykávéház c. zenés-humoros előadás többek között Karinthy Frigyes, Heltai Jenő, Gábor Andor, Szirmai Albert irodalmi és zenei anyagára támaszkodik. És persze a Rejtő-kabarék sem maradhatnak ki egy zsidó fesztiválból.

Koncertek egymás hegyén-hátán az idei Spinoza-fesztiválon. Zsidó újévi klezmerkonzert (Sabbathsong), humoros klezmerkonzert (Klein Judit és a David Klezmer), és ma már egy Leonard Cohen-konzert (Fellegi Balázs) is a fesztiválhoz tartozik.

Unikum a Spinoza Színház drámasorozata, amely azon neves magyar zsidók életét, munkásságát mutatja be, akik a nagyvilágban nagyot alkottak. A sorozatból eddig a következők készültek el: Herzl Tivadar, Jozef Pulitzer, Ferenczi Sándor és Kálmán Imre, előkészületben pedig Capa (Friedmann Endre). A jelenlegi fesztivál műsorán a Herzl (Gyabronka József, Makranczi Zalán, Hajdú László) és A Pulitzer-ügy szerepel (Fodor Tamás, Makranczi Zalán, Szinetár Dóra). Kálmán Imre bemutatója októberre marad.

Merész vállalkozás egy kis magánzínház részéről mai operákat írni és színre vinni. A Spinoza Színház merész színház, és komoly operarepertoárral rendelkezik. Idén ebből a magyar zsidó származású Frida (Kahlo) életéről szóló zenés játék kerül színpadra (Herczenik Anna, Hábetler András).

A színházak manapság nehéz anyagi helyzetükön jegyáremeléssel igyekeznek enyhíteni. Nem így a Spinoza, amely még ma is a 10 évvel ezelőtti áron dolgozik, és legdrágább jegye 3500 Ft. Sőt! A színház arra is törekszik, hogy minden fesztiválján legyen legalább egy olyan műsor, ahová a belépés díjtalan. Ez évben Az ifjú Karl Marx c. filmre esett a választás, ami ingyenes, de regisztrációhoz kötött.

A Spinoza Színház az ifjúságot is szeretné meghódítani a Lámpás estékkel. A Spinoza alatti romkocsmában a zsidó fesztivál három estjén át zsidó elemekkel dúsított-tarkított jazz-, blues- és rockkoncertek lesznek, ahová a belépés díjtalan.

Keresés

Az Arolsen Archives és a Magyar Vöröskereszt Keresőszolgálat (1051 Budapest, Arany János u. 31.) a nácizmus áldozatainak hozzátartozóinak szeretné visszajuttatni az áldozatoktól hátramaradt értéktárgyakat.

Az áldozatok, akiknek a hozzátartozói keressük:

- DEUTSCH Mihály;** született: Viss, 1896. szeptember 10.; anyja neve: Klein Erzsébet; apja neve: Deutsch Ignác; házastárs neve: Ledermann Olga; utolsó ismert címe: Budapest, VII. Klauzál u. 34.; fogság helye: Neuengamme koncentrációs tábor; fogolyszám: 65197

Tárgy: 1 db zsoldkönyv arcképpel

Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000950

- FRIEDMAN Majer;** született: Nagyszakácsi, 1895. augusztus 22.;

elhunyt: Lüneburg, 1945. április 20. és május 9. között; fogság helye: Neuengamme koncentrációs tábor; fogolyszám: 65205

Tárgy: 1 db gyűrű

Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000953

- GLASS Emil;** született: 1896. augusztus 16. (nincs több adat); fogság helye: Neuengamme koncentrációs tábor

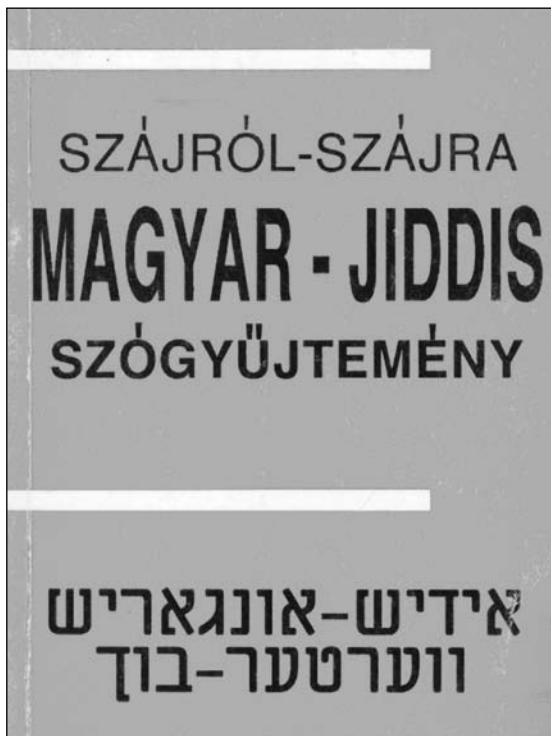
Tárgy: 1 db zsebkönyv

Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000954

- HARSÁNYI Béla;** született: 1896. november 15. (nincs több adat); fogság helye: Neuengamme koncentrációs tábor; fogolyszám: 65892

Tárgy: 1 db lánc kereszttel

Magyar Vöröskereszt hivatkozási száma: 000947

A világirodalom legjelentősebb műveit is kiadták jiddis nyelven

Székhelyi József Z"l emléktábla avatására

Helyszín: Dohány utcai Zsinagóga
Időpont: 2019. szeptember 11. 17.00

Emlékbeszédet mond Dr. Frölich Róbert, a Dohány utcai zsinagóga főrabbija és Gordon Gábor, Az Élet Menete Alapítvány kuratóriumának elnöke.
Közreműködik Fekete László főkantór.

BZSH
BUDAPESTI ZSIDÓ HITKÖZSÉG

MAZSIHISZ

Szeretettel várjuk!

APRÓ- HIRDETÉS

VEGYES

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITA-PHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdentall.hu és www.mini-implantatum.hu

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomatás, névjegykészítés, diplomakötés, könyvnyomatás a Mammot III. em. 312-es üzletben és a Balogvár u. 1. alatt. Messinger Miklós, +36-20-934-9523, rcontact@t-online.hu

Régiség, festmény, ékszer, hagyaték vétele a legmagasabb áron, azonnali készpénzfizetéssel. Kárai Galéria, 1077 Budapest, Wesselényi u. 9., a Dohány-zsinagóga mögött. 06-1-344-2728, 06-20-924-5370, karaigaleria@karaigaleria.hu, 25 éve a magyar műkereskedelemben.

Kislányát egyedül nevelő, 39 éves, 164/51 nő keresi társát, akivel jövőt lehet tervezni. E-mail: murvatovis@gmail.com

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek

Szövetségének lapja

1075 Budapest, Síp u. 12.

Telefon/fax: 322-2829

E-mail: ujelet@mazsihisz.hu

Főszerkesztő:

Kardos Péter

Olvasószerkesztő:

Gábor Zsuzsa

Kiadótulajdonos:

Mazsihisz

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 4800 Ft

Külföldre 6800 Ft/év

USA és Izrael: 7500 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUBB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap

Üzletág, előfizető a kiadónál.

Postacsek: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk

intézkése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, tördelés:

WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomdai munkák:

mondAt Kft., www.mondat.hu

Felelős vezető: Nagy László

ISSN 0133-1353

A Mazsihisz elnöke kéri a Dorogon történtek kivizsgálását

Heisler András, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének elnöke levélben fordult dr. Csányi Sándorhoz, a Magyar Labdarúgó Szövetség elnökéhez, hogy a közelmúltban lejátszott Dorog–MTK labdarúgó-mérkőzésen történt súlyos antiszemita incidenst az MLSZ az UEFA előírásainak megfelelően vizsgálja ki és szankcionálja. Az alábbiakban az elküldött levelet közöljük.

Tisztelt Elnök Úr!

Egy hete a Dorog–MTK labdarúgó-mérkőzésen súlyos incidens történt. A dorogi szurkolók mintegy százfős csoportja durva antiszemita rigmusokat skandált: „mocskos zsidók”, illetve „csak a kéményen át” – zúgott a lelátó.

Bizonyára emlékszik Elnök Úr arra, hogy egy esztendeje a különleges kockázatokkal bíró FTC–Maccabi Tel-Aviv mérkőzés előtt az FTC elnökének egyértelmű, határozott és bátor kiállása, illetve az FTC és a Mazsihisz rasszizmus elleni közös projektje segítette abban, hogy a mérkőzést példás szurkolói körülmények között lehetett megtartani.

Most arra van szükség, hogy az MLSZ kivizsgálja és az UEFA irányelveinek megfelelően szankcionálja az igen súlyos dorogi esetet.

A Mazsihisz nevében kérem Elnök Urat, hogy a Magyarország miniszterelnöke által meghirdetett zero tolerancia jegyében az MLSZ ne hagyja, hogy a labdarúgópályák a félelem helyszínévé váljanak, lépjen fel annak érdekében, hogy a zsidó közösség tagjai megtarthassák biztonságérzetüket hazánkban, a labdarúgást pedig ne árnyékolja be a gyűlölet és a rasszizmus megnyilvánulása.

A sikeresen lezajlott budapesti Európai Maccabi Játékok, valamint az idén negyedik alkalommal a Mazsihisz szervezésében megrendezésre kerülő Tolerancia Focitorna bizonyítja, közösségünk számára a sport több, mint játék: az együvé tartozás szimbóluma. A Mazsihisz ezért partnerséget ajánl: közös erővel növeljük az MLSZ rasszizmusellenes projektjeinek hatékonyságát.

**emléktábla avatásra
a Síp utca 12. színházban dolgozó
volt munkatársaink emlékére.**

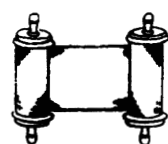
Időpont: 2019. Szeptember 6. 10.00

Emlékbeszédet mond: Heisler András a MAZSIHISZ és Mester Tamás a BZSH elnöke valamint Gordon Gábor az emléktábla kezdeményezője.

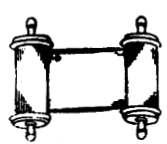
Szeretettel várjuk!

MAZSIHISZ

BZSH
BUDAPESTI ZSIDÓ HITKÖZSÉG

IMADÓK

Templomok	Péntek este Szept 6.	Szombat reggel Szept 7.	Péntek este Szept 13.	Szombat reggel Szept 14.
Dohány	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	18.30	9.30	18.30	9.30
Thököly út 83.	18.00	9.30	18.00	9.30
Hunyadi tér 3.	19.00	9.00	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	19.15	9.30	19.15	9.30
Nagyfaluvaros u. 4.	19.00	8.00	19.00	8.00
Scheiber S. u. 2.	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	19.00	8.00	19.50	8.00
Kórház				
(Amerikai u. 53.)	17.30	7.30	17.30	7.30
Páva u. 39.	19.00	9.30	19.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	18.00	9.00	18.00	9.00
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	19.00	9.00	18.30	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessewffy u. 23.	19.00	9.00	20.25	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		9.30		9.30
Pesterzsébet (Vörösmarty u. 8.)	18.00		18.00	
Vidéken				
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00		18.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	19.00	8.00	19.00	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	18.50	8.00	18.40	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	18.00	8.00	18.00	8.00
Pécs (Füredi u. 1.)	18.30	8.30	18.30	8.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.00		18.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.30		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	

N A P T Á R

Szeptember 6. péntek	Elul 6.	Gyertyagyújtás: 6.57
Szeptember 7. szombat	Elul 7.	Szombat kimenetele: 8.00
Szeptember 13. péntek	Elul 13.	Gyertyagyújtás: 6.43
Szeptember 14. szombat	Elul 14.	Szombat kimenetele: 7.45

Programajánlat

SZEPTEMBER

Spinoza Színház
(1074 Budapest, Dob u. 15.)

Szeptember 10. (kedd) 19 óra:
Balázs Gábor: Releváns-e még a

zsidó hagyomány a 21. században?

Szeptember 11. (szerda) 19 óra:
Budapest Nagykávéház – Törzskávéházamból zenés kávéházba

Szeptember 12. (csütörtök) 19 óra:
A Pulitzer-ügy – doku-dráma

Szeptember 15. (vasárnap) 19 óra:
Portréfilm Kertész Ákosról – PREMIER

Szeptember 16. (hétfő) 19 óra:
Az ifjú Karl Marx – életrajzi filmdráma

Szeptember 17. (kedd) 19 óra:
Szenes Hanna – zenés játék

Szeptember 18. (szerda) 19 óra:
Herzl – kávéházi dráma

Szeptember 19. (csütörtök) 19 óra:
Cohen 2.0 – Fellegi Balázs koncertje

Szeptember 19–21. 21 óra:
Lámpás esték – ingyenes koncertek

Szeptember 22. (vasárnap) 19 óra:
A magyar zsidóság története – filmsorozat 12. rész – PREMIER

Szeptember 23. (hétfő) 19 óra:
Mit adott a zsidóság a kereszténységnek? – előadás

Sotheby's

EST. 1744

Londoni árveréseinkre keressük neves festőművészek alkotásait

SOTHEBY'S WIEN, HERRENGASSE 5, PALAIS WILCZEK, 1010 WIEN
INFORMÁCIÓ +43 (0)1 512 47 72 VIENNA.OFFICE@SOTHEBYS.COM
SORAYA.STUBENBERG.REPRESENTATIVE@SOTHEBYS.COM

ISIDOR KAUFMANN
A Régiségkereskedő

Sotheby's New York
2006. december 13.
\$772 000 világrekord
áron eladva

Emléktöredékek egy legenda életéhez

Mintha csak a természet is tudta volna, hogy forró hangulatban gyűlt össze a hatalmas tömeg a XIII. kerület Váci út 97. szám alatt, ahol a legenda született 1922-ben. Ki is volt ő? Megtudhatjuk Tóth József polgármester méltatásából, melyet az emléktábla elhelyezése és megkoszorú-zása alkalmával mondott.

Szepesi György, az aranyházú sportriporter már ifjúkorában rajongott a futballért, mely meghatározta jövőendő pályáját is. Mivel azonban felmérte, hogy mint középszintű játékos nem arathat sikereket, a riporter pályát választotta. Itt valóban nagyot alkotott, lelkesítő és izgalmas közvetítéseiben együtt lélegzett a játékosokkal, az 1950-es londoni 6-3-as találkozó, majd az 1952-es olimpia idején ez egész ország vele őrvongott, együtt kiabáltak: GÓÓÓ! GÓÓÓ! GÓÓÓ! Szinte extázisba hozta a nézőket. Ezzel

Szepesi György, a sportlegenda

kapcsolatos személyes élményem, hogy én is a tévé hangját levéve hallgattam a rádiót. (Megjegyezni kívánom, hogy soha életemben egyetlen mérkőzést, melyet ő közvetített, nem néztem, csak hallgattam – mivel az egyéni, magányos sportokat részesítettem előnyben, mint az úszás, a távolugrás és a sakk.)

Egy alkalommal az izraeli nagykö-

vetségünkön találkoztunk, és hosszas beszélgettünk a vészszövekről, a zsidótörvényekről, a nyilasuralomról, a zsidómentésekről, Wallenberg és mások ténykedéséről. Ennek kapcsán elmondtam neki, hogy anyám testvére, Mravik József főtörzssörmester hogy mentette meg a Rónai család életét, akik a VII. kerület Éva (ma Asbóth) utca 19. szám alatt laktak. Ezt a történetet az akkor 11 éves Andriakától, az 1946-ban forgatott Valahol Európában Ficsúrjától tudom. (Rónai András színész, rendező 1949-ben eljázott, Tel-Avivban hunyt el 2005-ben – a szerk.) 1992-ben ő terjesztette fel nagybátyámat a Jad Vasem díjára.

Köszönöm a sorsnak, hogy Szepesi György barátjának fogadott. Sokat mesélt személyes élményeiről, melyeket munkaszolgálatosként élt át. Nehéz idők voltak azok, sok zsidó fiatal pusztult el, mondotta.

Dr. Fodor Géza

Best of Isten

ÖNINTERJÚ

– Ej, ej, rabbi úr! Nem gondolja, hogy a cím finoman szólva blaszfémia?

– Nem gondolom! Tudom!

– Akkor miért írja le?

– Nem én írom, ez a Zsidó Kulturális Fesztivál egyik műsorának címe!

– Micsoda???

– Ha hiszi, ha nem, ez a program legzsidósabb része!

– És a kántorok?

– Azok idén már nem lesznek!

– De hát mindig voltak!

– Passz! Idén már nem!

– De hát egy Dudu Fisher meg más izraeli, bécsi, hollandiai kántorok szereplésekor megtelt a Dohány!

– Hja, változnak az idők! A kántorok maradjanak csak az ómed előtt!

– De hát külföldön, pl. a krakkói, varsói zsidó fesztiválokon, állandó szereplők a világ legjobb cházánjai!

– Ott igen, nálunk nem! Állítólag nincs rá kereslet!

– Akkor a bevételcentrikusság felülírja a hagyományt?

– Ezek szerint!

Kardos Péter

Szenes Hannáról szóló darab kerül az Off-Broadway műsorára

A darabot David Schechter írta és rendezte, alapját Szenes Hanna naplójából és verseiből származó részletek adják.

Lexi Rabadi az elejétől kezdve tudta, hogy nem lesz könnyű. Egy olyan ikonikus figurát kell eljátszania, akiről korábban nem hallott, meg kell tanulnia magyar akcentussal beszélni, héberül énekelni. Ráadásul 90 percnyi monodrámáról van szó, tehát rengeteg szöveget kell fejben tartani, írja a The Algemeiner.

De semmi gond.

A Szenes Hanna: egy darab zenével és énekkel című előadásban, amelyet a manhattani Zsidó Örökség Múzeumban mutattak be, egy olyan nőt kell alakítania, aki arra a döntésre jut, hogy fontos ügyekért kockára teszi az életét.

A darabot David Schechter írta és rendezte, alapját Szenes Hanna naplójából és verseiből származó részletek adják.

Szenes 1939-ben emigrált Magyarországról Palesztinába. Később csatlá-

Lexi Rabadi Hanna szerepében

kozott a Brit Hadsereghez, és 1944-ben ejtőernyővel szállt le Jugoszláviában azzal a céllal, hogy segítse a zsidókat és a partizánokat. Átkelt a határon, később elfogták és kivégezték. 23 éves volt.

A 25 éves Rabadi azt mondta, hogy Szenes Hanna történetét tanítani kéne az iskolákban hősi karaktere, bátorsága miatt. „A legcsodálatraméltóbb, hogy feltalálja magát egy olyan világban, ahol minden kifordult a normális kerékvágásból”, tette hozzá.

A színészno ugyan nem biztos benne, hogy ő is olyan bátor tudna lenni hasonló helyzetben, mint Szenes Hanna, de az igazságkeresésében és abban, hogy Szenes látni akarta a szülőföldjét, tudott kapcsolódni a karakterhez. Rabadi apja ugyanis Jordániában nőtt fel, és később a színészno el tudott az országba látogatni. „Felejthetetlen volt, hogy láthattam, hol nőtt fel az apám, mert ez valahol az én előtörténetem is.”

Kibic

SPÁNN GÁBOR

Ezt megúsztuk!

Talán emlékeznek rá, a sportszerető magyar közvéleményt – és különösen a zsidóságát – egy hétig lázban tartotta a Maccabi-játékok eredménye. Nagy dolog, hogy az 1929 óta megrendezett zsidó sportversenyre 2019-ben 42 ország 2300 versenyzőjének részvételével Budapesten került sor.

Nem vére ment ez a verseny, nem születtek világrekordok, de véleményem szerint a „könyv népének” kikiáltott zsidóság bebizonyította, hogy magáénak vallja a jelszót: ép testben ép lélek.

Fapados megélhetési zsidóként igencsak megdobogtatta a szívemet, hogy három versenyszámnál is magyar zsidó versenyző tiszteletére csendült fel a magyar himnusz.

Aki nem tudná, annak leírom újra, hogy a Mazsihisz elnöke senior gyorsúszásban, a BZSH elnöke csapata vezetőjeként vízilabdában, a debreceni hitközség elnöke asztalitenisz csapatversenyben nyert aranyat, ez utóbbi megfejtette ezt párosban egy ezüsttel. Itt említem meg, hogy a Maccabi-játékok történetében még soha nem fordult elő, hogy hitközségi elnökök versenyszámban nyertek volna. Ha rosszsmájú lennék, azt mondanám, hogy mostantól a Síp utca jól áll nemesfémekkel... De inkább diadalittas vagyok, és olyan az ember, hogy ha öröm éri, azt szereti megosztani mással is. Szarkazmusáról híres zsidó kártyapartneremnek meséltem, hogy két elnök is aranyat szerzett vízes sportban, mire annyit mondott: na és? Mi, megélhetési zsidók kint vagyunk a vízből! Ezután csak annyit tudtam hozzátenni: most már ők is... Megpróbáltam fellelkesíteni azzal, hogy neki is elmondtam: hitközségi elnök még soha nem nyert aranyérmet nemzetközi versenyen. Erre is volt válasza: ez azért van, mert a zsidók több száz éve hitközségi elnökök általában az öregek napközijéből választottak, és ő tudna mondani példát olyanra is, aki elnöknek jó volt, de versenyszámban csupán bója lehetne.

Ez az én játékosársam aktív sportoló volt fiatalkorában, ezért ért is ahhoz. Én se nem nézek, se nem olvasok sportot, mert amolyan kávéházi ember lévén, Churchill-lel valom: no sport!

Odaszólt nekem: azt észrevetted-e, hogy pl. a vízilabdázók mindig ki-gyúrt, lehetőleg nagydarab emberek? Tudod, miért van ez? Mert a vízilabda egy gyönyörű sport... a tribünről nézve. Mert ha nem tudnád, a víz felett jóképű, szép férfiak úszkálnak és dobálják a labdát, de a víz alatt lábakkal (jó esetben csak azokkal) ádáz harc folyik. A legtöbb pólós szíve szerint ellenfelének lerúgná tökéletes furdónadrágját, azt lehet mondani, hogy a vízipóló is egy küzdősport. Erre én frappánsan azt feleltem: nem baj, egy hitközségi elnöknel külön előny, ha otthonos a küzdősportban, így tovább tud a víz felett maradni. Egyébként elszomorít, de tény: az emberek úgy vannak megkonstruálva, hogy a más sikerén azonnal fanyalognak.

Ahogy mondani szokták, a futballt gólokban mérik. Akármilyen szemmel nézzük, ezen a Maccabi-bajnokságon – ami fölött egy kisebb olimpiával – a magyarok jól teljesítettek.

Az már megszokott, hogy ha egy zsidó ember hibázik, netán bünt követ el, az a közbeszédben „lám, a zsidók...” felvezetéssel hetekig téma marad.

Ha pedig valamilyen kiváló, azt tudomásul vesszük, megbocsátva neki néhány percre azt is, hogy zsidó. Egyébként a történelemben ennek hagyománya is van.

Amikor Lindbergh 1927-ben elsőként átröpült az Atlanti-óceánt, ez napokig szenzáció volt az amerikai sajtóban. Televízió még nem lévén, az újságokon kívül a rádiók foglalkoztak vele. Az NBC riportere végigjárta az USA államait, és mindenütt találomra rákérdezett „az utca emberére”, mit szól a szenzációhoz.

Az anekdota szerint Ohióban egy verandáján üldögélő farmer orra alá dugta a mikrofonját az obligát kérdéssel. Mire a farmer kis gondolkodás után kiköpte a bagót, amit addig rágott, és csupán ennyit mondott: na mi van, repked a zsidája, repked???

Azt nem tudom, hogy ez a frappáns válasz annak idején bekerült-e adásba. De abban biztos vagyok, hogy a közismerten antiszemita Lindbergh porosz felmenői forogtak sírjukban.

Herzl Tivadar örököi hagyta nekünk....

Biztosítani akarjuk a zsidó nép és Izrael Állam létének folytonosságát.

Az Ön öröksége is hozzájárulhat e célhoz.

Keren Hayesod - United Israel Appeal,

a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan

E-mail: legacy@kh-uaia.org.il

Telefax: +972-4-6263636

Mobil: +36-30-7154136

Szerelő: Új váltóra van szükség Vevő: Mi az a váltó?

Szerelő: Egyet mondtam? Bocs, kettő kell!